

Лекція. Цивілізаційний вибір модерної української нації

1. Революція на граніті – свідчення напрямку цивілізаційного вибору українців.
2. Українська діаспора як джерело української ідентичності та відгук на виклики глобалізації.
3. Українська ментальність в умовах глобалізації і впровадження ідеології мультикультуралізму.

Література.

1. Алієва М. Різні тлумачення терміна "діаспора". *Етнічна історія народів Європи: зб. наук.праць*. Київ: УНІСЕРВ, 2008. Вип. 24. С. 63-68.
2. Атаманенко А. Україна і закордонне українство. *Наукові записки НУ Острозька академія: Історичні науки*. Острог, 2014. Вип. 21. С. 8-26.
3. Євтух В.Б., Трощинський В.П., Швачка О.В. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії. Київ: Фенікс, 2003. 228 с.
4. Козловець М.А., Михайлова М.О. Мультикультуралізм і проблема єдності суспільства. *XX століття – етнонаціональний вимір та проблеми Голокосту: зб. наук. праць за матер. міжнар. наук.-практ. конф.* Житомир, 2010. 22-23 жовтня. С. 462-465.
5. Про відзначення 25-ї річниці Студентської революції на граніті. Указ Президента України № 565/2015.
6. Про правовий статус закордонних українців : Закон України. 2004, зі змінами 2012 URL : [zakon2/rada.gov.ua/laws/show/4381-17](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4381-17)
7. Про розгляд вимог студентів, які проводять голодування.. Постанова Верховної Ради України УРСР від 17.10.1990 № 402-XII.
8. Революція на граніті. 20 років по тому. Інтерв'ю з Олесем Донієм. *Сайт "Остання Барикада"*.
9. Студентська революція на граніті: альбом. Авт. та упорядн. Доній О.С. Київ: Смолоскип, Тріумф, 1995. 129 с.

1. Революція на граніті – свідчення напрямку цивілізаційного вибору українців.

Революція на граніті – кампанія широкомасштабних акцій ненасильницької громадянської непокори, організованих українською молоддю, переважно студентами. Тривала в УРСР з 2 по 17 жовтня 1990 р.

2 жовтня 1990 р. у Києві почалась акція, яка практично не мала аналогів у Європі. Акція була повністю організована студентами. Вона стала одним з передвісників розвалу СРСР. Ця акція вписана в історію України як перший Майдан. Вона отримала назву "Революція на граніті". Українські студенти зібрались на площі Жовтневої революції у Києві, встановили намети і влаштували голодування. До влади Радянського Союзу вони висунули 5 вимог:

1. **Недопущення підписання нового союзного договору** – поновлення договору 1922 р., у за яким ніби всі республіки рівні, але одна, Російська – "найрівніша".
2. **Перевибори Верховної Ради УРСР на багатопартійній основі.** Досить комуністичної монобільшості у владі.
3. **Жодної участі українців у війнах на чужих територіях.** Студенти вимагали повернення додому українських солдат, проходження військової служби юнаками винятково в Україні.
4. **Націоналізація майна Комуністичної партії (КПУ) та Ленінської комуністичної спілки молоді (ЛКСМУ).** Студенти звинувачували комуністів у розкішному житті і користуванні національними багатствами.
5. **Відставка голови Ради Міністрів УРСР Віталія Масола.** Ця вимога висувалась задля бачення, чи влада готова йти на поступки. Студенти розуміли, що не усі вимоги виконають одразу.

Керували акцією три співголови акції з різних частин України – **Олесь Доній** з Києва, **Маркіян Івашишин** зі Львова та **Олег Барков** з Дніпродзержинська. Олесь Доній виголосив вимоги перед депутатами Верховної Ради, у присутності Голови Верховної Ради УРСР Л.Кравчука, І.Плюща у Президії.

Серед відомих тепер осіб на граніті були тоді прості студенти **Оксана Забужко, Олександр Ірванець, Соломія Павличко, Тарас Прохасько, Вахтанг Кіпіані, Вячеслав Кириленко, Остап Семерак, Павло Розенко, Олег Тягнибок, Анжеліка Рудницька.**

У перший день на Майдані було 108 голодуючих, 80 з яких – львів'яни. Через 6 днів – вже 158 людей. Через 8 днів, 10 жовтня, до голодування приєдналися 9 депутатів Верховної Ради. Загалом у цей день брали участь 298 студентів (27 з них голодували з першого дня).

17 жовтня 1990 р. Верховна Рада більшістю голосів виконала всі 5 вимог студентів, схваливши постанову "Про розгляд вимог студентів, які проводять голодування в м. Києві з 2 жовтня 1990 року".

Це було перше успішне завершення протестів останніх років в УРСР. Постанова виглядала так:

1. Щодо проведення нових виборів:

Упродовж другої сесії Верховної Ради УРСР прийняти Закон про референдум в Українській РСР, Закон про громадські об'єднання та організації в Українській РСР, Закон про статус народного депутата Української РСР, передбачені порядком денним та Закон про вибори в Українській РСР на багатопартійній основі. В 1991 році провести в Українській РСР народне голосування (референдум) з питання довіри Верховній Раді Української РСР 12-го скликання і за його результатами вирішити питання про проведення нових виборів до кінця року.

2. Щодо військової служби громадян України:

Забезпечити проходження строкової військової служби громадянами України поза межами республіки тільки за добровільною згодою громадянина. З цією метою до 31 грудня 1990 року прийняти Закон про

проходження строкової військової служби громадянами України на території республіки, а також утворити необхідні державні органи.

3. Щодо націоналізації майна КНРС та ВЛКСМ на території України:

Відповідно до постанови Верховної Ради УРСР від 15 жовтня 1990 року розглянути на сесійному засіданні висновки Державного арбітражу УРСР, Міністерства юстиції УРСР і Державного комітету УРСР по економіці у питанні щодо націоналізації майна КНРС та ВЛКСМ на території України і до 1 грудня 1990 року утворити тимчасову комісію Верховної Ради з цього питання.

4. Щодо Союзного договору:

Згідно зі Зверненням Президії Верховної Ради УРСР, схваленим Верховною Радою УРСР 15 жовтня 1990 року, спрямувати всі зусилля Верховної Ради УРСР на стабілізацію політичної і економічної ситуації в республіці, на побудову правової суверенної Української держави, прийняття нової Конституції республіки, і поки цього не досягнуто, укладення Союзного договору вважати передчасним.

5. Щодо відставки Голови Ради Міністрів УРСР:

Взяти до відома повідомлення Голови Верховної Ради УРСР Кравчука Л.М. від 17 жовтня 1990 року щодо відставки Голови Ради міністрів УРСР Масола В.А. і вирішити це питання у порядку, передбаченому статтею 97 п. 9, статтею 108 п. 4 Конституції УРСР. З метою створення правової основи для виконання цієї постанови до 30 листопада 1990 року привести діючу Конституцію УРСР у відповідність з положенням Декларації про державний суверенітет України.

Студенти дотримались своєї обіцянки і припинили голодування. 18 жовтня 1990 року розібрали всі намети та роз'їхалися. На завершення акції перед студентами виступили з концертом музична група "Мертвий Півень" і Марія Бурмака.

Наслідки революції.

Організатори та голодуючі розуміли, що їхні вимоги глобальні, потребують радикальні рішення від радянської ще влади. В.Масол був відсторонений, а процес укладання нового союзного договору загальмували. Інші вимоги виконали вже після здобуття незалежності у 1991 році.

Влада обіцяла не притягувати до кримінальної відповідальності учасників протесту, проте проти них було відкрито декілька кримінальних справ, а Олеся Донія кинули до Лук'янівського СІЗО. Однак під тиском громадськості згодом його звільнили.

Революція на граніті показала, що в Україні виросло нове покоління, яке готово відкрито відстоювати свою думку і йти наперекір владі.

2. Українська діаспора як джерело української ідентичності та відгук на виклики глобалізації.

Поняття "українська цивілізація", та його складова – "українська ментальність" – мають глобальний характер і стосуються не лише

материкової України, а й світового українства. Близько 20 млн. українців постійно або тимчасово мешкають за межами України. З 193 держав-членів ООН майже немає країни, де б не проживали українці. Вони й складають закордонних українців (українську діаспору), що сягає більше третини мешканців материкової України.

Динамічні міграційні процеси ХХ ст. висунули Україну на четверте місце у світі серед країн з найбільшою еміграцією. Українські діаспори наявні у різних частинах світу, є вагомим фактором ментальної картини світу.

Термін "ментальна карта" ("ментальна мапа") належить англійському психологу Тоні Бьюзену та американському психологу Едварду Толмену ("когнітивні мапи") у значенні мапа розуму, думки, знань, почуттів.

Не всі країни світу сприймають прагнення українців зберігати етнічну ментальність. У Російській Федерації, зокрема, проводиться активна асиміляторська політика щодо українців шляхом накидання їм статусу "співвітчизників росіян", створення перешкод збереженню української ідентичності і ментальних рис (відсутність українських шкіл, закриття українських бібліотек та переслідування активних діячів української діаспори у РФ під надуманими приводами).

В Україні діє закон "Про правовий статус закордонних українців" (2004 р.), функціонує Національна комісія з питань закордонних українців, яка надає їм відповідні посвідчення. Закордонні українці, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, несуть ті самі обов'язки, як і українські громадяни. Вони мають право працювати на підприємствах, в установах і організаціях або провадити іншу трудову діяльність, їм виділяються місця за державним замовленням у ВНЗ в Україні.

Сучасні дослідники виділяють різні типи діаспор, науковці створили декілька класифікацій. Зокрема, британський соціолог професор Уорвік Р.Коен виділяє імперські діаспори (британська, французька, іспанська, португальська), трудові діаспори (індійська), торгові (китайська), діаспори-жертви єврейська, африканські, вірменська, палестинська). На наш погляд, саме до останньої належить і українська діаспора, що утворилась внаслідок відсутності української державності, розділення частин територій України по інших державах з іншими титульними націями.

За класифікацією професора Кембриджського університету Г.Шеффера, є діаспори з глибоким історичним корінням (вірменська, єврейська, китайська); ті, що "дрімають" (американці в Європі, скандинави у США); "молоді" діаспори (грецька, польська, **українська**, турецька); діаспори, "що народжуються" – на початковій стадії формування (філіппинська, корейська); "бездомні" – не мають власної держави (роми курди, палестинці).

Деякі вчені, наприклад, професор Корнельського університету США Мілтон Дж. Есман, бачать діаспору як етнічну меншість, яка виникла внаслідок міграції і зберігає зв'язок з країною свого походження. Ключовим критерієм для нього є взаємовідносини з титульною нацією, ментальний

зв'язок з країною походження, що має емоційний, або ж і матеріальний, характер.

Менталітет діаспори – це спосіб думання, система ідей і символів, світовідчуття, сукупність духовних і морально-етичних установок відповідної соціоетнічної групи.

Як засвідчує історія українських діаспор, вони залишаються самодостатніми доти, поки в їх ментальності зберігається етнокультурна специфіка і поки їх члени усвідомлюють свою етнічну ідентичність та інакшість в оточуючому соціумі. Як правило, у двох-трьох поколінь зберігається одне спільне – це колективна пам'ять, яка є однією з основних рис діаспори.

Найбільш характерні риси української діаспори, що суттєво впливають на її ментальне обличчя: тривале перебування частини українського етносу (розсіяного) за межами території корінного ядра, відсутність наміру повертатися на історичну батьківщину, збереження своєї етнокультурної ідентичності. За формулюванням дослідника О. Лалака, діаспора є своєрідною спільнотою соціуму, що опинилася за кордоном України і зберігає певну спільність інтересів і устремлінь, незважаючи на ціннісні, матеріальні і інші відмінності.

Перебуваючи далеко від України, зарубіжні українці є носіями і творцями української культури, традицій, українського менталітету. Вони зберігають прадавні звичаї, традиції, феномен народної української пісні. До відомих зразків української пісенної культури, які збагатили світову культуру, належить музичний твір "Щедрик" – українська щедрівка, що здобула всесвітню популярність у музичній обробці М.Леонтовича (у світі znana як "Колядка дзвонів", англійською "Carol of the Bells"). Широко відомою у США, зокрема, була співачка Квітка Цисік, що переспівувала і пропагувала українські пісні.

Вагому спадщину залишив відомий поет, есеїст, критик, публіцист Євген Маланюк. Поразку УНР він сприйняв як "національну трагедію". Аналізуючи причини цієї події Є.Маланюк звертався до осмислення ролі національної свідомої особистості в українській історії. Його твори сповнені роздумів про долю народу, долю людини у добу політичних і соціальних потрясінь. Значне місце у творчості Є.Маланюка є наукові дослідження історії української культури. Є.Маланюк є відомим поетом, зокрема, автор твору "Україна-Скітія, степова Гелада".

Твори Івана Багряного викривали тоталітарну систему нищення особистості. Його романи "Звіролови" (1944 р., перевиданий 1947 р. під назвою "Тигролови") і "Сад Гетсиманський" (1950 р.) розкрили перед світом національну трагедію поневоленого українського народу і визнані видатними творами ХХ ст.

Значним здобутком української діаспори стало відродження діяльності Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) як спадкоємця заснованої ще у 1873 р. у Львові українознавчої установи. У 1947–1951 р. НТШ перебувало у Мюнхені, а потім переїхало до Сарелю, поблизу Парижа, де знаходиться й

тепер. НТШ видало десятитомну енциклопедію українознавства, проводить серйозну науково-просвітницьку діяльність.

Особливу роль в умовах еміграції відіграє національна церква як осередок українського духовно-культурного життя, зберігач української ментальності. Визначною постаттю українського православного руху за кордоном був митрополит Іларіон (Іван Огієнко). У 1951 р. він очолив Українську греко-православну церкву у Канаді, що виступала носієм української національної ідеї. І.Огієнко створив перший автентичний (оригінальний) переклад Біблії українською мовою, сприяв організаційному оформленню української православної автокефальної церкви, національно-мовної єдності українців діаспори і України.

В українській діаспорі Америки до 1000-річчя хрещення України-Русі створена була "Мартирологія українських церков", одним з авторів-упорядників якої був відомий журналіст, богослов, педагог Олександр Воронин (Варавва), що побудував у м. Каневі храм на власні кошти і зібраним ним благодійні кошти; створив музей братів Вараввів – письменників, що постраждали від тоталітарного сталінського режиму (Григорій Варавва був репресований і розстріляний, Олексій Варавва переслідувався владою та змушений був емігрувати); подарував власну бібліотеку школі м. Канева. "Мартирологія" зібрала свідчення трагічних доль української церкви, її духовенства в умовах сталінського нелюдського режиму.

Видатною є роль закордонних українців у політичному житті. Важливу роль у підтримці незалежної України відіграє Українсько-американський КОКУС – неформальне об'єднання десятків американських конгресменів (здебільшого неукраїнського походження), що лобюють інтереси України у вищих ешелонах влади США (зокрема, діяльність Джона Маккейна, Джорджа Байдена). Діяльність КОКУСа свідчить про силу і вплив українських громад у США. Завдяки об'єднаним зусиллям суспільних (культурологічних, професійних, наукових, жіночих) об'єднань українства і конгресменів США виділили Україні сотні млн. доларів, особливо у зв'язку з військовою агресією Росії проти України.

Постійно надає допомогу нашій країні Українсько-американський допомоговий комітет, який очолює Лариса Кий, український конгресовий комітет Америки (Михайло Савків), Українсько-американська координаційна Рада (Ігор Говдяк), Конгрес українців Канади (Євген Чолий), Союз українок Америки (Ірина Куровицька), Союз українських організацій Австралії (Степан Романів), Союз українців у Великій Британії (Любомир Мазур) та багато інших організацій.

Українське коріння мають багато політичних і культурних діячів західних країн. Американський правник Аскольд Лозинський очолює Всесвітній конгрес українців. Знаний юрист, федеральний суддя США Богдан Футей неодноразово приїздив до України з групами американських правників і підприємців і організовував конференції, семінари і симпозиуми, а також консультував українських юристів з питань облаштування судової системи. Завдяки зусиллям члена канадського парламенту Рейнелла

Андрейчука канадський парламент офіційно визнав и засудив геноцид проти українського народу під час Голодомору 1932-1933 рр. Відомі всьому світові генерал-губернатор Канади Роман Гнатишин, прем'єр-міністр Франції П'єр Береговуа, депутат британського парламенту Стефан Терлецький, перший Надзвичайний і Повноважний Посол США в Україні Роман Попадюк, радник міністра оборони США, дивізійний генерал армії США Микола Кравців, канадський бізнесмен-мільярдер Євген Мельник, власник фармацевтичних компаній.

Матеріальну допомогу соціально незахищеним дітям у різних регіонах України надає суспільна фундація, очолювана Русланою Вжесневською з Торонто, за її допомогою організовуються різні оздоровчо-спортивні табори у Карпатах і Прикарпатті.

Конкурс української мови Петра Яцика, який щорічно проводиться в Україні, фінансується з благодійної скарбнички закордонної української громадськості.

Відома в українському закордонні сім'я меценатів Ярослава і Ольги Дужих (США) подарувала Науковій бібліотеці національного університету Києво-Могилянська академія унікальну колекцію документів, книг, інших матеріалів про історію і сьогодення діаспори.

Особливо фінансова і політична допомога українських діаспор проявилась під час Революції Гідності і у захисті України від російської агресії на Донбасі.

Європейський вибір України і його відстоювання – це заслуга всього українства разом з закордонними українцями, які вболівають за долю історичної Батьківщини. Діаспора презентує українство у світі, підвищує міжнародний імідж України, демонструючи високий рівень культури, толерантності, працьовитості.

3. Українська ментальність в умовах глобалізації і впровадження ідеології мультикультуралізму.

Поняття "мультикультуралізм" з'явилося у Канаді у 60-х рр. XX ст. для позначення стану етнокультурної, расової, релігійної різноманітності населення країни. Модель мультикультуралізму передбачає співіснування різних форм культурної інакшості, яку коротко виражає формула "інтеграція без асиміляції". Тобто у кордонах однієї держави співіснують різні етнокультурні, релігійні та інші явища, які мають право на публічну презентацію себе і збереження своїх особливих рис, способу життя, продиктованого культурною і ментальною специфікою. Мультикультурна мозаїка має контролюватися і регулюватися через соціальні механізми.

Принципами мультикультуралізму як ідеології є:

1. позитивне ставлення до етнокультурних відмінностей і визнання факту, що культурне розмаїття збагачує соціум, робить його життєздатним;
2. право на культурну відмінність, збереження і підтримання культурних особливостей;

3. культурна рівноцінність культурна рівноцінність та взаємна толерантність;

4. єдність у множинності: культурна автономія будь-якої групи визнається, поки вона не суперечить базовим цінностям більшості, з якими ідентифікує себе держава;

5. ідентифікація індивіда з певною етнокультурною групою формує у нього усталену самосвідомість, сприяє психологічній захищеності, тим самим створюються передумови для відкритості індивіда щодо інших етнокультурних груп, для виховання у ньому толерантності;

6. право на рівні шанси;

7. політична керованість – мультикультуралізм не є самоорганізованим феноменом, для його формування необхідна політична воля і підтримка.

Одна з сутнісних характеристик мультикультурного суспільства – заперечення ієрархії культур, поділу на центр культури та культурну периферію, пріоритет горизонтальних зв'язків над вертикальними.

Україна є багатонаціональною державою, з різноманіттям етноментальностей. Дуже жорстка політика Російської імперії та Росії періоду СРСР щодо пріоритетності російської культури та державної політики її примусового насадження, нищення кращих представників українського відродження, української ментальності має далекосяжні наслідки:

- окрім синдрому "совковості", яким сьогодні заражена значна кількість населення Сходу та Півдня України,

- маємо агресивність позицій російськомовних прошарків населення щодо української мови і спротив колаборантських кіл політикуму розвитку державної української мови у державі Україна.

Ідеологія мультикультуралізму для сьогоденної України може слугувати лише орієнтиром пошуку гармонізації міжнаціональних відносин.

Наслідкування концепції регіоналізації України (ідейна платформа колишньої Партії регіонів, яка у 2019 р. трансформувалась у блок "Опозиційна платформа "За життя" (ОПЗЖ)), догматичний поділ населення на україномовне та російськомовне послугували ідеології сепаратизму і призвели до окупації Російською Федерацією Автономної республіки Крим та частини території Донбасу, семи років війни з російською агресією. Сьогодні вже зрозуміло, чому антиукраїнські сили так активно відстоювали схвалення зловісного Закону "Про засади державної мовної політики" від 05.06.2012 № 5029-VI (неофіційно: закон Ківалова-Колісниченка, або "мовний закон"). Зараз його правомочність оскаржена у Конституційному суді, і закон визнано неправомочним. Подальше втілення цього закону потягнуло б за собою далекосяжні наслідки. По суті, йшлося про утвердження російської мови як другої державної з подальшою нівеляцією української мови, поступове зросійщення всього українського населення, перетворення його на маргіналів, а далі – акультурація і асиміляція українського народу, втрата української ментальності на Сході і Півдні, що створювало б передумови для розколу України як держави. До речі,

впроваджене цим злоякісним законом поняття "регіональної мови" (на практиці, розуміємо, що російської), на підставі рішень міської та обласної Запорізьких рад, у Запоріжжі вдалося у судовому порядку здолати лише у 2019 році.

Цей закон був інспірованим з боку експансіоністськи налаштованої Російської Федерації, що не може зміритися з втратою, як ця держава вважає, власних територій, прагне відновлення колишнього Союзу і проводить агресивну політику так званого "захисту російської мови". За висловом президента РФ В.Путіна – кордони РФ там, де звучить російська мова.

Для порівняння – у Республіці Молдова, вже після перемоги на президентських виборах проєвропейської кандидатки Маї Санду, парламент (у якому більшість все ще складають політичні сили, близькі до Кремля) ухвалив цілий пакет законів, щоб ускладнити європейський вибір країни, у тому числі серед них – "Про функціонування мов на території Молдови". Цей закон продемонстрував, що колишній президент Молдови Додон нічим не відрізняється від Януковича або Медведчука і готовий спекулювати на мовних проблемах – щоб активізувати проросійський електорат, а після виборів – просто ще раз продемонструвати свою відданість Путіну і "руському миру". Безумовно, цей закон можна порівняти за вибуховою силою із сумновідомим українським законом Ківалова-Колесніченка. Тільки автори антиукраїнського закону намагались обійти українську мову за допомогою регіональних рад і розколоти країну, а автори антимолдавського закону намагались перетворити російську мову на "мову міжнаціонального спілкування" у країні. де 78% громадян вважають рідною мовою румунську, а російську рідною вважають лише 9%. Отже, питання – чому представники національних меншин Молдови (українці, гагаузи, болгари тощо) мають спілкуватися з молдаванами російською, а не румунською мовою? Проте Конституційний суд Молдови виходив саме з цього, нагадавши, що у країні є райони, у яких українська мова використовується більше, ніж російська. Тоді чому має бути російська привілейована у якості "другої державної"?

Відмінність у ситуації між Україною і Молдовою у тому, що українському Конституційному суду знадобились роки, щоб визнати неконституційність закону Ківалова-Колесніченка, й те з процедурних підстав. А молдовському Конституційному суду знадобились лічені дні – і розбір був по суті змісту закону.

А ще це не означає, що заспокоїлись Додон та Медведчук. А ще гірше – не заспокоївся В.Путін та правляча кліка РФ.

Сумним наслідком тоталітарної російськоцентричної державної політики є також побоювання і зволікання національної політичної еліти України, яка не відчуває поки остаточної перемоги над "руським миром" в Україні, визнавати корінним населенням етноменшини України – зокрема, кримських татар, караїмів. Досягання потреби у такому визнанні дасться нині важкими уроками анексії Криму.

Отже, рух до діалогу культур нерідко супроводжується страхом за збереження власних культурних і ментальних основ, особливо через важкі

травми ментальності, спричинені сотнями років знедержавлення, культурного поневолення і примусової асиміляції.

Політика глобалізації та мультикультуралізму світу принесла нові явища соціокультурного життя. Безконтрольність міграцій, інтегрування іммігрантів іншого етносу у Західній Європі поставило, зокрема, складну проблему для політики мультикультурного добросусідства – наприклад, вихідці з мусульманського середовища почали ставити питання про зустрічну адаптацію суспільної і політичної сфери Європи до ісламської присутності.

Виходячи з існуючих реалій розвитку України, вважаємо за потрібне, для збереження української ментальності, доповнити політику мультикультурної орієнтації України принципами:

- збереження української національної самобутності,
- пріоритетної гармонізації відносин з титульним населенням у всіх сферах життя, забезпечення його права на культурний і конфесійний вибір,
- установку на співіснування, взаємодію, взаємовплив і взаємозбагачення різних етносів України із самобутніми культурами та ментальностями.